

Turkey's Strategic Intentions and Their Implications for the National Security of the Islamic Republic of Iran

Naser Pourhassan¹ | Saeid Arya²

Received Date: 2025/07/22

Revise Date: 2025/09/25

Accept Date: 2026/02/25

Cite: Pourhassan, N and Arya, S. (2026). Turkey's Strategic Intentions and Their Implications for the National Security of the Islamic Republic of Iran. *Crisis Studies of the Islamic World*, 13(2), 97-127.

DOI: 10.22034/csiw.2026.736115

Extended Abstract

Over the past decade, Turkish foreign policy -under the strategic vision of the "Century of Türkiye"- has been oriented toward recalibrating its role in the regional power geometry and repositioning itself within the evolving global order. This strategic shift has been driven by a reengineering of national capabilities, an expansion of influence across its geopolitical periphery, and a proactive engagement in multilateral institutional frameworks. Turkey's strategic intentions have coalesced around four pillars: institutionalization of foreign relations, reconstruction of regional security architecture, geopolitical welfare-building, and global meaning-making—each functioning as a mechanism for consolidating Ankara's role within a transforming international system. This study, adopting an analytical-comparative approach, investigates the reverberations of Turkey's strategic posture on the Islamic Republic of Iran. The findings indicate that the rivalry between the two regional powers has transcended conventional geopolitical contestation, evolving toward symbolic, structural, and normative competition. Turkey's strategic conduct—manifested through multilateral institutionalism, human-centric diplomacy, and regional welfare initiatives—has disrupted discursive equilibria and triggered a recalibration of Iran's regional role conception. Iran's response to these shifts has involved the adoption of recalibrative, balancing, and reconstructive strategies—observable across its security doctrine, institutional engagements, and soft power instruments. Furthermore, the research highlights that the Iran–Turkey strategic rivalry is no longer confined to traditional paradigms of hard power competition, but is increasingly shaped by emerging regional interfaces, normative articulation of order, and the rewriting of power narratives in West Asia. This dynamic necessitates a rethinking of power fluidity through the lens of multi-layered interaction and the strategic innovation of foreign policy instruments.

Keywords: Strategic Intentions, Iran, Turkey, Foreign Policy, Security

¹. Associate Professor of Political Science, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran. (Corresponding author). n.pourhassan1303@gmail.com

². Postdoctoral Researcher in International Relations, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran. Saeidarya1990@yahoo.com

Introduction

Turkish foreign policy, within the framework of the “Century of Türkiye” vision, has evolved toward redefining the country’s role in the regional balance of power and reshaping its position in the global order. In the economic sphere, Turkey seeks to become an energy hub and transit route between Asia and Europe by relying on regional political economy. This approach is pursued through the development of regional trade, transportation infrastructure, energy diplomacy, and participation in transit projects, and it affects Iran’s economic and energy relations. In the security sphere, Turkey has also pursued interventionist policies in regional crises, including Syria, Libya, and the South Caucasus, with the aim of consolidating its security position and increasing its bargaining power within regional security arrangements.

Regional developments, including the fall of the Bashar al-Assad regime in Syria in December 2024, the Iran–Israel Wars, and the issue of the Zangezur Corridor, have provided a basis for redefining geopolitical equations and Turkey’s perception of threats and opportunities in its surrounding environment. Turkey has sought to strengthen its role in the post-Assad order by taking advantage of the power vacuum in Syria, a development that has direct implications for Iran’s regional influence and border security. Similarly, Israel’s attack on Iran in June 2025 and regional responses to it increased Ankara’s security concerns and encouraged Turkey to redefine its role in the regional security order.

Accordingly, the main question of the study is: What impact have Turkey’s strategic intentions within the framework of the “Century of Türkiye” vision had on the regional position and agency of the Islamic Republic of Iran in West Asia? The hypothesis of the study is that the transformation of Turkish foreign policy, based on multilateral institution-building, human-centered diplomacy, and regional welfare creation, has shifted competition with Iran from the geopolitical level toward the semantic, structural, and symbolic spheres and has created the necessity of redefining Iran’s regional role.

1. Research Methodology and Theoretical Framework

This study employs the Intuitive Multidimensional Decision-Making Model, analysis of diplomatic documents, examination of foreign policy trends, and assessment of economic and security interactions. Using a descriptive-analytical approach, it seeks to provide a comprehensive picture of the strategic interactions between Iran and Turkey and to propose solutions for managing existing challenges and capitalizing on available opportunities. The analysis is based on the examination of official documents and content analysis of international and regional media. The findings indicate that competition between Iran and Turkey in the domain of soft legitimacy is emerging and expanding through cultural narrative construction, public diplomacy, and meaning-making within multilateral institutions.

The theoretical framework of the study is based on the “Multifaceted Intuitive Decision-Making Model.” This model, first introduced by Alex Mintz, seeks to reflect the complexity of political actors’ decision-making processes under real, dynamic, and multifactorial conditions and to assess the effects of actors’ intentions on one another. According to this model, policymakers’ decision-making takes place in two stages. In the first stage, namely, the intuitive or non-compensatory stage, options that are incompatible with key criteria such as national security, political survival, or domestic legitimacy are rapidly eliminated. In the second stage, namely, the analytical or compensatory stage, the actor selects the appropriate option from among the remaining alternatives by considering various criteria and conducting rational analysis, while also taking into account the consequences of the decision for other actors.

Another characteristic of this model is the multifaceted nature of the decision-making process. Accordingly, foreign policy is simultaneously influenced by security priorities, domestic political pressures, economic requirements, cultural and ideological identity, and the international structure. Therefore, Turkey’s foreign-policy decisions cannot be explained solely on the basis of a single factor; rather, the interaction between domestic and external factors must be considered when explaining the formation of its strategic intentions. The model also combines rational and cognitive approaches to foreign-policy decision-making and makes it possible to consider simultaneously the decision-maker’s mental processes and the calculative logic underlying the final choice.

In this study, the concept of “strategic intention” is also defined as a future condition that an actor in the international system intends to achieve within a specified or unspecified period. Strategic intention consists of two components, namely, “will” and “plan,” and must be formulated in relation to the strategic intentions of other actors because the realization of strategic objectives is not possible without considering contexts, conflicting vital interests, cultural and geopolitical sensitivities, and ideologies. Moreover, identifying states’ strategic intentions cannot rely solely on their official statements; their behavior, historical patterns, security environment, alliances, and rivalries must also be taken into consideration.

2. Discussion

Turkey’s strategic intentions have developed within the context of domestic, regional, and international transformations. At the domestic level, the transition from a parliamentary to a presidential system, the concentration of power within the presidency, and the increasing role of security and military institutions in foreign policy have created the basis for more centralized and targeted policymaking. At the regional level, the power vacuum resulting from instability in the Middle East, developments in Syria and Iraq, the Iran–Israel Wars, and geopolitical rivalries in the Caucasus and Eastern Mediterranean

have created opportunities for Turkey to play a more active role. At the international level, the reduction of U.S. security commitments in the Middle East, divisions within NATO, and increasing competition among major powers have expanded Turkey's room for maneuver and encouraged Ankara to balance its relations between the West and the East.

The most important dimensions of Turkey's strategic intentions can be observed in the security and military, economic and energy, cultural and civilizational, political and geopolitical, migration, technological, identity and ideological, and global-order and multiploidization spheres. In the security domain, counterterrorism, containing armed Kurdish groups, cross-border operations, strengthening the defense industry, developing drones, securing borders, establishing foreign military bases, and strengthening regional deterrence have been pursued. In the economic and energy sphere, becoming an energy hub, expanding regional trade, attracting foreign investment, exporting defense equipment, participating in Syria's reconstruction, and connecting to transit corridors have been emphasized. In the cultural and civilizational sphere, the promotion of the Turkish language, support for Turkic communities, cultural diplomacy, transnational media, and the revival of Ottoman heritage have been placed on the agenda.

One of the most important dimensions of Turkey's strategic intentions is peace-building and the redefinition of regional security arrangements. Through a pragmatic and interest-oriented approach and within the framework of strategic autonomy, Turkey has sought to assume the role of mediator, negotiator, and balancer in regional crises. This policy has three major implications for Iran: first, competition over the discourse of legitimate regional order; second, divergence in institutional objectives and security arrangements; and third, the necessity of redefining Iran's strategic intentions. While Iran places greater emphasis on resistance, independence from the West, and indigenous identity, Turkey employs diplomatic, economic, and cultural instruments to present itself as a middle power, peace-oriented actor, and crisis solver. From this perspective, competition between Iran and Turkey has shifted from the geopolitical level toward the discursive and soft-power spheres.

In response to this process, Iran has pursued identity and security balancing, strengthened strategic relations with Russia and China, reinforced the Resistance Axis, and aligned with Armenia in response to projects such as the Zangezur Corridor. At the same time, Iran has sought to prevent Turkey's monopoly over regional institution-building through more active participation in regional multilateral arrangements. Cultural, media, and civilizational capacity-building has also constituted part of this response. Consequently, Tehran's behavior has moved from a level of discursive overlap with Turkey toward structural competition over regional order-building.

The second major dimension concerns Turkey's institutionalization of foreign relations. Ankara has sought to transform bilateral relations into stable

multilateral arrangements and move from personality-centered diplomacy toward structure-centered diplomacy through the development of bilateral and multilateral cooperation mechanisms, the strengthening of organizations such as the Organization of Turkic States, the Economic Cooperation Organization, and the Organization of the Black Sea Economic Cooperation, and the expansion of its diplomatic network. In addition to increasing predictability and reducing the costs of international interactions, this institutionalization creates opportunities for consolidating Turkey's soft influence, strengthening its international legitimacy, and enhancing its strategic bargaining capacity.

From Iran's perspective, Turkey's institution-building has resulted in competition over regional order-building, a weakening of Iran's role in certain regional arrangements, and increasing pressure for reciprocal institutionalization. By relying on cultural and political institutions of the Turkic world in Central Asia and the South Caucasus, Turkey has been developing a new institutional architecture based on linguistic, cultural, and historical commonalities, which implicitly excludes Iran from some regional equations. In response, Iran has pursued economic diplomacy, strengthened bilateral relations with regional states, and increased its participation in institutions such as the Shanghai Cooperation Organization. Iran's movement from personality-centered diplomacy toward structure-centered diplomacy, the institutionalization of economic relations with neighboring countries, and the establishment of long-term security and economic arrangements are among its responses.

The third major dimension is the expansion of the welfare space in Turkish foreign policy. "Geopolitical welfare creation" can be analyzed within the framework of neoliberal institutionalism and international political economy. Turkey seeks to establish itself as an order-building actor in its surrounding environment by creating stable economic arrangements, increasing interdependence, and employing economic and infrastructural instruments. Projects such as the Middle Corridor, the TANAP and BTC pipelines, and the expansion of preferential trade with Central Asian, Caucasian, Balkan, and African countries fall within this framework. In addition to strengthening economic linkages, these initiatives provide a basis for legitimizing Turkey's role in the regional order and strengthening its soft influence.

From the perspective of Iran, this strategic transformation in Turkey has produced multilayered consequences for Tehran's strategic intentions in its surrounding environment. Turkey's expansion of the welfare space, particularly in areas where Iran also possesses geopolitical, cultural, and economic interests, has generated a form of structural competition over regional order-building. In response, Iran has sought to strengthen economic diplomacy, develop regional infrastructure, and participate more actively in multilateral arrangements. It has also attempted to institutionalize its resistance-oriented discourse in response to Turkey's welfare-oriented discourse. Long-term security and economic arrangements with Iraq, Syria,

and Lebanon, support for aligned actors, and efforts to connect the discourse of resistance with infrastructure such as Chabahar Port and the INSTC are examples of this approach. Consequently, competition between Iran and Turkey in Central Asia, the South Caucasus, and the Islamic world has moved beyond purely geopolitical rivalry toward competition over regional models of order-building and welfare creation.

The fourth-dimension concerns Turkey's efforts to advance global objectives and contribute to the meaning-making of the global order. Within the constructivist framework, power is not limited to material resources; rather, the ability to create meaning, shape collective perceptions, and produce narratives is also a component of power. Within the framework of the "Century of Türkiye," Turkey seeks to play a greater role in meaning-making within the global order through humanitarian diplomacy, active participation in international institutions, and initiatives in civilizational discourse. Humanitarian activities, hosting the World Humanitarian Summit, and the activities of TİKA are part of Ankara's efforts to consolidate a human-centered and responsible image. Likewise, participation in the G20, D-8, MIKTA, the Organization of Islamic Cooperation, and the Organization of Turkic States is intended to consolidate Turkey's position as a moderate actor.

This approach has increased semantic and symbolic competition between Iran and Turkey. By consolidating its image as an ethical soft power, Turkey has created a challenge for Iran in the sphere of semantic and humanitarian legitimacy. In response, Iran has sought to strengthen its cultural, media, and civilizational narratives in order to preserve and enhance its position in regional and global soft-power competition. Consequently, the strategic competition between the two countries is no longer limited to the geopolitical dimension but has expanded to semantic, identity-based, and narrative competition within the regional and global order.

The 12-day and 40-day Iran–Israel wars in 2025 and 2026 also contributed to the redefinition of part of Turkey's strategic intentions. In response to the wars, Turkey avoided adopting a confrontational position toward Iran and pursued an active balancing policy. While expressing concern over Israeli attacks, Turkey sought to preserve its role as a regional mediator. At the same time, Turkey welcomed restrictions on Iran's nuclear capabilities but expressed concern over Israel's absolute military superiority. Concerns about instability along its eastern borders, a possible wave of migration, the activation of armed groups, and a power vacuum in border areas contributed to Turkey's reluctance to support military action that could lead to the collapse of the Iranian government. At the geoeconomic level, Ankara also sought to take advantage of the crisis to advance projects such as the Zangezur Corridor and consolidate its position as a regional transit and energy hub.

3. Conclusion and Suggestions

The analysis of Turkey's strategic intentions within the framework of the "Century of Türkiye" vision demonstrates that Turkish foreign policy has evolved from a reactive approach centered on national interests toward an active and multilayered strategy aimed at regional order-building and participation in redefining the rules of global governance. By simultaneously employing hard instruments, including military and security capabilities, and soft instruments such as cultural diplomacy, humanitarian assistance, and multilateral institution-building, Turkey seeks to consolidate its position as a moderate, responsible, and order-building power in its surrounding environment. This transformation, while strengthening Turkey's geopolitical weight, has generated new discourses concerning security, development, identity, and meaning in the regional and global order.

In response to this transformation, the Islamic Republic of Iran has been compelled to redefine its strategic intentions at multiple levels. Competition between Iran and Turkey has moved beyond traditional geopolitics and developed into "soft structural competition" in the fields of discourse, institution-building, and welfare creation. To preserve its regional position, Iran requires multidimensional agency at the identity, institutional, economic, and cultural levels. Deepening cooperation with Eurasian powers, strengthening public diplomacy, and institutionalizing Iran's position within regional arrangements constitute major strategic directions identified in the text for responding to Turkey's soft rise.

Following the Iran-Israel wars, Iran has also sought to preserve part of the strategic balance by emphasizing strategic independence, diversifying its alliances, and increasing its diplomatic presence in regional institutions. Iran's security, diplomatic, and geoeconomic measures, including strengthening regional cooperation, expanding relations with neighboring countries, participating in the Shanghai Cooperation Organization, developing Chabahar Port, and pursuing alternative transit projects, have been undertaken in this direction. However, the text emphasizes that, in the long term, restructuring soft-power capabilities, public diplomacy, and civilizational narrative-building is necessary to consolidate Iran's position in response to Turkey's balanced and opportunistic image.

پیامدهای نیت راهبردی جمهوری ترکیه برای جمهوری اسلامی ایران

ناصر پورحسن^۱ | سعید آریا^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۳۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۶

استناد: پورحسن، ناصر و آریا، سعید. (۱۴۰۵). نیت راهبردی ترکیه و پیامدهای آن برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۳ (۲)، ۹۷-۱۲۷.

DOI: 10.22034/csiw.2026.736115

چکیده

سیاست خارجی ترکیه در دهه اخیر، در چارچوب چشم‌انداز «قرن ترکیه»، با هدف بازتعریف نقش در هندسه قدرت منطقه‌ای و بازآرایی موقعیت در نظم جهانی، دچار تحول راهبردی شده است. این تحول بر پایه بازمهندسی ظرفیت‌های ملی، گسترش نفوذ پیرامونی و تقویت کنش‌گری چندجانبه شکل گرفته و در چهار محور «نهادینه‌سازی روابط خارجی، بازآفرینی ترتیبات امنیتی، رفاه‌آفرینی ژئوپلیتیکی و معناپردازی جهانی» پیگیری می‌شود. پرسش اصلی پژوهش این بوده که نیت راهبردی چه تأثیری بر موقعیت منطقه‌ای و کنشگری جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا داشته است؟ فرضیه پژوهش نیز اینگونه صورت‌بندی شده است که سیاست خارجی نوین ترکیه، با تکیه بر نهادسازی چندجانبه و دیپلماسی انسان‌محور، رقابت با ایران را از سطح ژئوپلیتیکی به عرصه‌های معنایی، ساختاری و نمادین منتقل کرده و الزامات بازتعریف نقش منطقه‌ای ایران را پدید آورده است. پژوهش با رویکرد تحلیلی - تطبیقی، نشان می‌دهد که رقابت دو کشور در بستر تعاملات نوظهور منطقه‌ای و روایت‌سازی قدرت شکل گرفته و ایران ناگزیر به اتخاذ راهبردهای تعدیلی، موازنه‌ساز و نرم‌افزاری شده است؛ روندی که بازخوانی پویایی قدرت و بازاندیشی در ابزارهای کنشگری معاصر را ضروری می‌سازد.

واژگان کلیدی: نیت راهبردی، ایران، ترکیه، سیاست خارجی، امنیت

^۱. دانشیار علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله بروجردی، ایران، بروجرد. (نویسنده مسئول).

n.pourhassan1303@gmail.com

^۲. پژوهشگر پسادکتری روابط بین الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله بروجردی، ایران، بروجرد.

Saeidarya1990@yahoo.com

مقدمه

ترکیه به عنوان یکی از بازیگران محوری در تحولات ژئوپلیتیکی منطقه‌ای و بین‌المللی، سیاست خارجی خود را بر اساس نیت راهبردی چندلایه تنظیم کرده است؛ نیاتی که پیامدهای مستقیم و غیرمستقیمی بر محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران برجای گذاشته‌اند. موقعیت ژئواستراتژیک ترکیه، در کنار ظرفیت‌های اقتصادی، نظامی و دیپلماتیک آن، این کشور را قادر ساخته است تا در نظم منطقه‌ای نوظهور نقش‌آفرینی فعالی داشته باشد. نیت راهبردی ترکیه را می‌توان در قالب اهداف بلندمدت سیاست خارجی این کشور تحلیل کرد؛ اهدافی که در چارچوب نظریه‌های واقع‌گرایی تدافعی و نئولیبرالیسم نهادی قابل تبیین‌اند. ترکیه در تلاش است تا با تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی خود، به یک قدرت منطقه‌ای با قابلیت مانور در سطوح مختلف تعاملات بین‌المللی تبدیل شود. این سیاست‌ها تحت تأثیر متغیرهای داخلی مانند ساختار قدرت، نخبگان سیاسی و تحولات اقتصادی و متغیرهای خارجی، مانند تغییرات در ساختار نظام بین‌الملل، رقابت‌های منطقه‌ای و روابط با قدرت‌های بزرگ شکل گرفته‌اند.

در حوزه اقتصادی، ترکیه با اتخاذ راهبردی مبتنی بر اقتصاد سیاسی منطقه‌ای، به دنبال تبدیل شدن به یک هاب انرژی و مسیر ترانزیتی بین آسیا و اروپا است. این راهبرد نه تنها موجب افزایش وابستگی اقتصادی کشورهای همسایه به ترکیه شده است، بلکه بر روابط تجاری و انرژی ایران نیز تأثیرگذار بوده است. از منظر امنیتی، ترکیه در سال‌های اخیر با اتخاذ سیاست‌های مداخله‌گرایانه در بحران‌های منطقه‌ای از جمله در سوریه، لیبی و قفقاز جنوبی، تلاش کرده است تا موقعیت امنیتی خود را تثبیت کرده و قدرت چانه‌زنی‌اش را در ترتیبات امنیتی منطقه‌ای افزایش دهد. این اقدامات، ضمن افزایش نفوذ ترکیه، موجب بروز رقابت‌های ژئوپلیتیکی با ایران نیز شده‌اند. تحولات اخیر در منطقه، به ویژه سقوط رژیم بشار اسد در سوریه در دسامبر ۲۰۲۴ و همچنین جنگ ۱۲ روزه اسرائیل و ایران و ایجاد کریدور زنگزور، نقطه عطفی در بازتعریف معادلات ژئوپلیتیکی خاورمیانه محسوب می‌شوند. این تحولات، فضای جدیدی برای بازآرایی سیاست‌های منطقه‌ای ترکیه فراهم کرده و موجب تغییر در ادراک راهبردی آن نسبت به تهدیدات و فرصت‌های پیرامونی شده است. ترکیه با بهره‌گیری از خلأ قدرت در سوریه، تلاش کرده است نقش خود را در بازسازی نظم پس‌اسد تقویت کند؛ امری که پیامدهای مستقیمی برای ایران در حوزه نفوذ منطقه‌ای و امنیت مرزی دارد.

در همین راستا، حمله نظامی اسرائیل به ایران در ژوئن ۲۰۲۵ و واکنش‌های منطقه‌ای به آن، موجب تشدید نگرانی‌های امنیتی در آنکارا شده است. بر اساس اظهارات مستند حاکان فیدان^۱، وزیر

^۱. H. Fidan

امور خارجه ترکیه که در مصاحبه با شبکه الجزیره عربی بیان شد، ترکیه این حمله را تهدیدی بالقوه برای امنیت ملی خود تلقی کرده و نسبت به گسترش دامنه درگیری‌ها هشدار داده است. فیدان تأکید کرده است که ترکیه مخالف سلطه‌طلبی یک‌جانبه در منطقه است و خواهان ترتیبات امنیتی چندجانبه و مبتنی بر احترام به حاکمیت کشورهاست (Al Jazeera, 2025). این موضع‌گیری نشان دهنده تحول در ادراک راهبردی ترکیه نسبت به ایران و اسرائیل و تلاش برای بازتعریف نقش خود در نظم امنیتی منطقه‌ای است.

در حوزه دیپلماسی، ترکیه با اتخاذ رویکردی مبتنی بر چندجانبه‌گرایی و موازنه‌سازی، سعی دارد روابط خود را با قدرت‌های جهانی از جمله ایالات متحده، اتحادیه اروپا، روسیه و چین، به گونه‌ای تنظیم کند که ضمن حفظ استقلال راهبردی، امکان مانور در بحران‌های منطقه‌ای را نیز داشته باشد. در مجموع، نیت راهبردی ترکیه شامل ابعاد ژئوپلیتیکی، اقتصادی، امنیتی و دیپلماتیک است که نه تنها بر محیط پیرامونی این کشور تأثیرگذارند، بلکه پیامدهای مستقیمی برای جمهوری اسلامی ایران نیز به همراه دارند. تحلیل این نیت، به ویژه در پرتو تحولات اخیر، مانند سقوط رژیم اسد و حمله اسرائیل به ایران، برای فهم بهتر روندهای سیاست خارجی ترکیه و ارزیابی راهبردهای متقابل ایران ضروری است.

پژوهش حاضر با طرح این پرسش آغاز می‌شود که نیت راهبردی ترکیه در چارچوب چشم‌انداز «قرن ترکیه» چه تأثیری بر موقعیت منطقه‌ای و کنشگری جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا داشته است؟ در پاسخ به این پرسش، فرضیه اصلی پژوهش بیان می‌دارد که تحول در سیاست خارجی ترکیه، با تکیه بر نهادسازی چندجانبه، دیپلماسی انسان‌محور و رفاه‌سازی منطقه‌ای، موجب انتقال رقابت با ایران از سطح ژئوپلیتیکی به عرصه‌های معنایی، ساختاری و نمادین شده و الزامات بازتعریف نقش منطقه‌ای ایران را در پی داشته است. این پژوهش با بهره‌گیری از مدل تصمیم‌گیری چندوجهی شهودی، تحلیل اسناد دیپلماتیک، بررسی روندهای سیاست خارجی و ارزیابی تعاملات اقتصادی و امنیتی، به شیوه توصیفی - تحلیلی تلاش دارد تصویری جامع از تعاملات راهبردی میان ایران و ترکیه ارائه دهد و راهکارهایی برای مدیریت چالش‌ها و بهره‌برداری از فرصت‌های موجود پیشنهاد کند. تحلیل حاضر مبتنی بر بررسی اسناد رسمی، مصاحبه‌های دیپلماتیک و تحلیل محتوای رسانه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای است که نشان می‌دهند رقابت ایران و ترکیه در حوزه مشروعیت نرم، از طریق روایت‌سازی فرهنگی، دیپلماسی عمومی و معناپردازی در نهادهای چندجانبه در حال شکل‌گیری است.

۱- پیشینه پژوهش

تحول در سیاست خارجی ترکیه طی دو دهه اخیر، به‌ویژه از زمان تغییر نظام حکمرانی از پارلمانی به ریاستی، موضوع توجه بسیاری از پژوهش‌های روابط بین‌الملل قرار گرفته است. در سطح مفهومی، نظریه «دیپلماسی قدرت میانه»^۱ (Colakoglu, 2016) چارچوب مناسبی برای تحلیل کنش ترکیه در محیط بین‌الملل فراهم آورده است؛ به‌ویژه با تمرکز بر نقش‌آفرینی در نهادهای چندجانبه مانند (G20, MIKTA) و سازمان همکاری اسلامی. این کنش را می‌توان نوعی تلاش برای تبدیل ترکیه به یک نظام‌ساز نرم‌افزارانه (Golmohammadi & Markedonov, 2024) دانست که هم در قالب دیپلماسی بشردوستانه و هم با ابتکار در گفتمان تمدنی، جایگاه جدیدی در ساختار نظم جهانی طلب می‌کند.

از سوی دیگر، مطالعاتی چون فیدان (۲۰۲۳)؛ (Fidan, 2023) در مقاله «سیاست خارجی ترکیه در آستانه قرن ترکیه: چالش‌ها، چشم‌انداز، اهداف و تحول» و آتامان (۲۰۲۳)؛ (Ataman, 2023) در پژوهش «قرن ترکیه: چشم‌انداز جدید سیاست خارجی برای ساخت محور ترکیه» بر تحول نظری در سیاست خارجی ترکیه تحت عنوان «قرن ترکیه» تمرکز دارند که مفاهیمی چون عدالت جهانی، چندجانبه‌گرایی مؤثر و رفاه‌سازی منطقه‌ای را به‌عنوان نقاط کانونی تحلیل معرفی کرده‌اند. این پژوهش‌ها ترکیه را به‌عنوان یک قدرت نظم‌ساز اخلاقی معرفی کرده‌اند که از طریق زیرساخت‌های ترانزیتی، دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی میانجی‌گر، در حال تولید معنا و روایت جدیدی از حکمرانی منطقه‌ای است.

در زمینه تعامل راهبردی با ایران، دیگر آثار پژوهشی مانند آزیسی و ایساکنکو (۲۰۲۳)؛ (Azizi & Isachenko, 2023) در مقاله با عنوان «رقابت ترکیه و ایران در ژئوپلیتیک متغیر قفقاز جنوبی» و آیدین‌دوزگیت و زاراکول (۲۰۲۵)؛ (Aydm-Duzgit & Zarakol, 2025) در «ترکیه و ایران در نظم جهانی چندپاره» بر موازنه گفتمانی و هویتی میان دو کشور تمرکز دارند. آن‌ها نشان می‌دهند که رقابت ایران و ترکیه از سطوح سنتی ژئوپلیتیک فراتر رفته و به میدان رقابت بر سر معنا، نظم مطلوب و روایت‌پردازی رسیده است. این تحولات را می‌توان در قالب نظریه «رقابت ساختاری نرم» و «نهادگرایی هژمونیک» تحلیل کرد که تلاش هر یک از کشورها برای ارائه مدل مطلوب نظم منطقه‌ای را نشان می‌دهد. افزون بر آن، مطالعاتی چون شی‌شانه و تانری‌وردی (۲۰۲۲)؛ (Seysane & Tanriverdi, 2022) در مقاله «دولت‌ها به‌عنوان بشردوستان: الگوی ترکی دیپلماسی بشردوستانه» نشان داده‌اند که ترکیه با سرمایه‌گذاری در دیپلماسی بشردوستانه، سیاست رفاه‌آفرینی و میانجی‌گری

^۱. Middle Power Diplomacy

فرهنگی، در پی کسب مشروعیت اخلاقی و سیاسی در محیط بین‌الملل است. این تلاش از منظر ایران، به عنوان چالشی برای حفظ گفتمان مقاومت و مشروعیت معنایی در منطقه تلقی شده و موجب بازنگری در نیات راهبردی تهران شده است.

در مجموع، پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که تحول سیاست خارجی ترکیه نه یک رویداد منفرد، بلکه پدیده‌ای چندلایه، تدریجی و ساختاری بوده است که بر اساس مفاهیم جدیدی در روابط بین‌الملل قابل فهم است. رقابت معنایی، نهادگرایی منطقه‌محور و تلاش برای شکل‌دهی به نظم چندقطبی، همگی از محورهای نظری مشترک در تحلیل رفتار راهبردی ترکیه و تأثیرات آن بر ایران در مطالعات اخیر به‌شمار می‌آیند. این مقاله، با اشراف بر مطالعات پیشین، در پی تحلیل نیات راهبردی منطقه‌ای و بین‌المللی ترکیه است و در ادامه، بازتاب‌های چندلایه آن را بر ساختار و جهت‌گیری نیات راهبردی جمهوری اسلامی ایران بررسی می‌کند.

۲- رهیافت نظری؛ مدل تصمیم‌گیری شهودی چندوجهی^۱

در این پژوهش، از مدل تصمیم‌گیری شهودی چندوجهی به‌عنوان چارچوب نظری برای تحلیل سیاست خارجی استفاده می‌شود. این مدل که نخستین بار توسط الکس مینتز^۲ ارائه شده است، تلاش دارد پیچیدگی فرایند تصمیم‌گیری بازیگران سیاسی را در شرایط واقعی، پویا و چندعاملی بازتاب دهد و تأثیر نیات بازیگران را بر یکدیگر بسنجد. بر اساس این مدل، فرایند تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران که نمودی از نیات راهبردی آنان است، در دو مرحله انجام می‌شود: نخست، مرحله شهودی^۳ (غیرجبرانی): در این مرحله، گزینه‌هایی که با یک یا چند معیار کلیدی ناسازگارند، مانند امنیت ملی، بقا یا مشروعیت داخلی، به‌سرعت و بدون محاسبات عقلانی حذف می‌شوند. دوم، مرحله تحلیلی^۴ (جبرانی): در میان گزینه‌های باقی‌مانده، بازیگر بر اساس معیارهای متنوع و تحلیل عقلانی، گزینه بهینه را انتخاب می‌کند. در این مرحله، اثرات تصمیم بر منافع دیگران نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد (Brule & Mintz, 2017: 16-18).

ویژگی دیگر این مدل، چندوجهی بودن آن است؛ بدین معنا که تصمیم‌گیری تحت تأثیر عوامل متنوعی مانند اولویت‌های امنیتی، فشارهای سیاست داخلی، الزامات اقتصادی، هویت فرهنگی و ایدئولوژیک و ساختار بین‌المللی قرار دارد و این عوامل به‌صورت هم‌زمان و در تعامل با یکدیگر در تصمیم‌گیری مؤثرند. این چارچوب نظری، امکان تحلیل دقیق‌تر سیاست خارجی کشورهایی

^۱ Poliheuristic Decision-Making Model

^۲ A. Mintz

^۳ Non-compensatory Stage

^۴ Compensatory Stage

مانند ترکیه را فراهم می‌آورد؛ کشورهایی که تصمیماتشان تحت تأثیر هم‌زمان عوامل درونی، مانند سیاست داخلی یا مشروعیت نخبگان و بیرونی، مانند توازن قدرت در سطح منطقه‌ای یا جهانی است. به‌ویژه در موقعیت‌های بحرانی، این مدل نشان می‌دهد که رهبران سیاسی چگونه ابتدا تصمیمات کلیدی را بر مبنای شهود و بقا اتخاذ می‌کنند و سپس آن‌ها را با تحلیل‌های چندمعیاره توجیه می‌کنند. مدل تصمیم‌گیری شهودی چندوجهی بر این فرض استوار است که سیاست‌گذاران در فرایند تصمیم‌گیری سیاست خارجی از مجموعه‌ای از راهبردهای متنوع و چندمعیاره بهره می‌گیرند که الزاماً همگی بهینه نیستند، بلکه در بستر واقعی تصمیم‌گیری، ترکیبی از راهبردهای رضایت‌بخش و قابل قبول را به کار می‌برند (Mintz, 2010: 86). در این مدل، «راهبرد تصمیم» به‌عنوان مجموعه‌ای از شیوه‌ها، قواعد و رویه‌هایی تعریف می‌شود که تصمیم‌گیرنده را در انتخاب از میان گزینه‌های متعدد هدایت می‌کند. این راهبردها شامل قواعدی هستند که تعیین می‌کنند چگونه از میان گزینه‌های موجود، تصمیم نهایی اتخاذ شود.

این مدل با ساده‌سازی محیط تصمیم‌گیری و کاهش فشارهای ناشی از زمان و عدم قطعیت، به تصمیم‌گیرنده امکان می‌دهد تا در شرایط واقعی، تصمیمی کارآمد اتخاذ کند. از این منظر، مدل شهودی چندوجهی را می‌توان ترکیبی از رهیافت‌های عقلانی و شناختی در تحلیل تصمیم‌گیری سیاست خارجی دانست؛ مدلی که هم به فرایند ذهنی تصمیم‌گیرنده توجه دارد و هم به منطق محاسبه‌گرانه انتخاب نهایی (Mintz, 2010: 79). چارچوب مذکور با قابلیت تلفیق عوامل شناختی، هویتی و ساختاری، سازگاری بالایی با ماهیت رفتار سیاست‌گذاران در کشورهایی دارد که کنشگری منطقه‌ای خود را از خلال تعاملات چندوجهی تعریف می‌کنند؛ ازجمله ترکیه در چارچوب «قرن ترکیه» و ایران به‌عنوان کنشگر موازنه‌ساز.

۳- ادراک مفهوم نیت راهبردی

«نیت راهبردی» یا «خواست راهبردی»^۱ به وضعیتی در آینده اشاره دارد که یک بازیگر نظام بین‌الملل قصد دارد در یک بازه زمانی مشخص یا نامشخص به آن دست یابد. این اصطلاح توسط گری همل^۲ و سی. کی. پراهالد^۳ رایج شد. آن‌ها این اصطلاح را دلیل زیست یک سازمان و اهدافی که می‌خواهد به آن دست یابد، تعریف کردند که باورها و ارزش‌های یک سازمان را نشان می‌دهد. در تعریف پراهالد از نیت راهبردی، «نیت»^۴ برای توصیف مسیر و اهداف بلندمدت به‌هم‌پیوسته، به‌جای

1. Strategic Resolve

2. G. Hamel

3. C. K. Prahalad

4. Intent

برنامه‌های مجزا استفاده می‌شود. نیت راهبردی یک سازمان برای هدف‌یابی اهدافی که نمی‌توان برای آن‌ها برنامه‌ریزی دقیقی انجام داد، بسیار حائز اهمیت است. نیت راهبردی به یک سازمان اجازه می‌دهد تا لایه‌هایی از مزیت رقابتی را برای دستیابی به اهداف بلندمدت ایجاد کند (Hamel & Prahalad, 1989: 66). در تعریف مذکور، «راهبرد»^۱ نیز به معنای مجموعه برنامه‌هایی است که به منظور تحقق اهدافی در آینده، به صورت منسجم طرح‌ریزی شده‌اند. بنابراین، نیت راهبردی از دو جزء «اراده» و «برنامه» تشکیل شده است که در مقایسه با نیت راهبردی دیگر بازیگران باید طرح‌ریزی گردد. توجه به نیت راهبردی دیگر بازیگران از آن جهت اهمیت دارد که اجرایی شدن خواست‌های راهبردی بدون توجه به زمینه‌ها، منافع حیاتی متعارض، حساسیت‌های فرهنگی و ژئوپلیتیکی، ایدئولوژی‌ها و غیره عملاً امکان‌پذیر نیست و نیت راهبردی در مرحله «خواست» یا «نیت» باقی خواهند ماند.

در تعریفی دیگر، تانیو^۲ نیت راهبردی را معادل منبع تمام راهبردها در نظر می‌گیرد که اهداف خرد و کلان از آن تبعیت می‌کنند (Tanev, 2012: 46). برند^۳، نیت راهبردی را مهم‌ترین عامل در تشکیل مأموریت در نظر می‌گیرد و معتقد است نیت راهبردی نحوه انجام مقصدی است که سازمان می‌خواهد به آن دست یابد. از نظر برند، در نیت راهبردی بر نحوه انجام کار تأکید نمی‌شود، بلکه آنچه نیاز است و باید انجام شود، اهمیت می‌یابد (Brand, 2010: 72-73). گری همل^۴، نیت راهبردی را «انتظار سازمان در دستیابی به اهداف در آینده» دانسته و سه شاخص مهم آن را «درک حقیقت»^۵، «درک جهت‌گیری»^۶ و «درک سرنوشت»^۷ می‌داند (Maheshwari & Saurabh, 2020: 97). از نظر اونز^۸، نیت راهبردی با نگاه به آینده شروع می‌شود و با «واپس‌نگری»^۹ و جهت‌اطمینان از دستیابی به چشم‌انداز تا تکامل راهبردها و فرایندها تداوم می‌یابد و چیزی فراتر از بیانیه چشم‌انداز است (Khazanchi & Owens, 2018: 1). در تعریفی دیگر، بورگلمن^{۱۰}، استاد مدیریت استراتژیک دانشگاه استنفورد، نیت راهبردی را نقطه عطف استراتژیک در نظر می‌گیرد که هدف آن همسویی خواست عمومی در یک سازمان است. در این تعریف، واحدهای یک سازمان به مثابه بخش‌هایی از یک کشور در نظر گرفته می‌شوند که هر یک کارکردها و نیازهای منحصر به فرد خود را دارند.

¹. Strategy

². T. Tanev

³. C. Brand

⁴. G. Hamel

⁵. Realization of the truth

⁶. Comprehension of alignment

⁷. Insight into destiny

⁸. S. Owens

⁹. Retrospection

¹⁰. R. A. Burgelman

واحدهای مذکور به منظور مرتفع ساختن نیازهای خود، به حمایت از برنامه مشترکی اقدام می‌کنند که از آن به «راهبرد جمعی»^۱ تعبیر می‌شود. در این تعریف، نیت راهبردی دورنمایی از راهبرد جمعی است که به خواست‌های عمومی جهت می‌دهد (Burgelman, 2002: 327).

نکته مهم در تحلیل نیت راهبردی آن است که آنچه دولت‌ها اعلام می‌کنند، لزوماً بازتاب واقعی نیت‌هایشان نیست. بسیاری از کشورها در ظاهر بر گفت‌وگو، همکاری یا صلح تأکید می‌کنند اما در عمل ممکن است در پی افزایش نفوذ، مهار رقبای منطقه‌ای یا تأمین منافع ژئوپلیتیکی خاصی باشند. بنابراین، تحلیل‌گران برای فهم درست نیت راهبردی یک بازیگر باید فراتر از سخنرانی‌ها و اسناد رسمی بروند و به رفتارها، الگوهای تاریخی، محیط امنیتی و حتی ائتلاف‌ها و دشمنی‌های آن کشور توجه کنند. نیت راهبردی پیوند مستقیمی با امنیت ملی دارد؛ زیرا دولت‌ها بر اساس درکی که از تهدیدات و فرصت‌ها دارند، اهدافی را برای آینده خود تعریف می‌کنند که حاصل نوع نگاهشان به نظم منطقه‌ای و جهانی است. بر همین اساس، شناخت نیت راهبردی بازیگران مختلف برای سیاست‌گذاران کشورها اهمیت حیاتی دارد تا بتوانند راهبردهایی متناسب با واقعیات محیطی طراحی و اجرا کنند.

۴- بافتار نیت راهبردی ترکیه (تحلیل تجربی- ساختاری)

نیت راهبردی ترکیه در دهه‌های اخیر در بستر تحولات داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی شکل گرفته‌اند که بررسی آن‌ها برای فهم آینده سیاسی این کشور ضروری است. در سطح داخلی، ترکیه با تجربه گذار از نظام پارلمانی به ریاستی، تمرکز قدرت در نهاد ریاست‌جمهوری و افزایش نقش نهادهای امنیتی و نظامی در سیاست خارجی، به‌سوی سیاست‌گذاری متمرکزتر و هدفمندتر حرکت کرده است. این تحولات، امکان پیگیری اهداف راهبردی بلندمدت را برای دولت فراهم کرده‌اند. در سطح منطقه‌ای، خلأ قدرت ناشی از بی‌ثباتی در خاورمیانه، فروپاشی نظم سستی در سوریه و عراق، جنگ ۱۲ روزه اسرائیل و ایران و رقابت‌های ژئوپلیتیکی در قفقاز و شرق مدیترانه، فرصت‌هایی را برای ترکیه فراهم کرده تا نقش فعال‌تری ایفا کند. ترکیه با بهره‌گیری از ابزارهای متنوعی مانند دیپلماسی انرژی، نفوذ فرهنگی، سرمایه‌گذاری اقتصادی و حضور نظامی، تلاش کرده است تا جایگاه خود را به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای تثبیت کند (Bakir, 2021: 3-5). در سطح بین‌المللی نیز، کاهش تعهدات امنیتی آمریکا در خاورمیانه، شکاف‌های درون ناتو و افزایش رقابت قدرت‌های بزرگ، فضا را برای مانور ترکیه در سیاست خارجی بازتر کرده است. در این شرایط، ترکیه به دنبال ایجاد توازن در روابط خود با غرب، به‌ویژه آمریکا و اتحادیه اروپا و شرق از جمله روسیه، چین،

^۱. Collective Strategy

ایران و کشورهای آسیای مرکزی بوده است (Kardaş & Sinkaya, 2025: 18-20). این روند پس از وقوع جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل تشدید شده است.

از منظر نهادی، اسناد رسمی مانند «سند سیاست امنیت ملی ترکیه^۱»، نشان می‌دهند که این کشور اهدافی چون تبدیل شدن به هاب انرژی منطقه، افزایش صادرات تسلیحاتی، گسترش نفوذ فرهنگی در جهان ترک و ایفای نقش میانجی در بحران‌های منطقه‌ای را دنبال می‌کند (Republic of Turkey, 2025). این اهداف، بازتابی از نیت راهبردی ترکیه برای ارتقای جایگاه بین‌المللی و کاهش وابستگی به ساختارهای غرب‌محور هستند. در سال‌های اخیر، سیاست خارجی ترکیه از قدرت نرم به قدرت سخت تغییر کرده است، به‌ویژه در قبال سوریه. این تغییر پس از کودتای نافرجام ۲۰۱۶ شدت گرفت و پس از سقوط بشار اسد در این کشور تشدید شد و سیاست خارجی ترکیه ابعاد امنیتی بیشتری پیدا کرد (Omranı & Majdi, 2024: 151-152). ترکیه در سیاست خارجی خود چهار راهبرد اصلی را دنبال می‌کند: برقراری صلح و امنیت در منطقه، نهادینه کردن روابط خارجی، گسترش فضای رفاه و کمک به پیشبرد اهداف جهانی. این راهبردها پس از تحلیل اولویت‌های دیپلماسی ترکیه و فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی تدوین شده‌اند. در جدول شماره (۱)، چندین مورد از مهم‌ترین نیت راهبردی ترکیه گردآوری شده است.

جدول ۱- مهم‌ترین نیت راهبردی ترکیه از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵

حوزه راهبردی	نیت راهبردی	سطح اثرگذاری	ابزارهای تحقق
امنیتی و نظامی	مقابله با تروریسم، مهار کردهای مسلح، عملیات‌های برون مرزی، تقویت صنعت دفاعی، توسعه پهپادها، امنیت مرزها، کنترل تنگه‌ها، ایجاد پایگاه‌های نظامی خارجی، بازدارندگی منطقه‌ای	ملی / منطقه‌ای	قدرت نظامی، اطلاعاتی، همکاری امنیتی
اقتصاد و انرژی	تبدیل به هاب انرژی، دیپلماسی انرژی، صادرات گاز و برق، توسعه تجارت منطقه‌ای، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، صادرات تسلیحات، مشارکت در بازسازی سوریه، اتصال	منطقه‌ای / جهانی	سرمایه‌گذاری، قراردادهای دوجانبه، زیرساخت

^۱. در سیاست امنیتی ترکیه، «کتاب قرمز» (به ترکی: Kırmızı Kitap)، نام غیررسمی سندی استراتژیک و محرمانه است که به‌طور رسمی با عنوان «سند سیاست امنیت ملی» (Milli Güvenlik Siyaset Belgesi) شناخته می‌شود. این سند توسط شورای امنیت ملی ترکیه (MGK) تدوین می‌شود و چارچوب تهدیدات داخلی و خارجی، اولویت‌های امنیتی و راهبردهای کلان دفاعی و سیاسی کشور را مشخص می‌کند. این سند با عنوان «قانون اساسی پنهان ترکیه» نیز شناخته می‌شود. ابعادی از مفاد این سند هر از گاهی توسط رسانه‌های دولتی ترکیه به‌صورت عمومی منتشر می‌شود.

به کردورهای ترانزیتی			
فرهنگی / تمدنی	ترویج زبان ترکی، حمایت از جوامع ترک تبار، دیپلماسی فرهنگی، رسانه‌های فرامرزی، احیای میراث عثمانی، تأسیس مدارس ترکی در خارج، ترویج اسلام سنی	منطقه‌ای / جهانی	رسانه، آموزش، نهادهای فرهنگی، سریال‌ها
سیاسی / ژئوپلیتیکی	توازن بین شرق و غرب، نزدیکی به روسیه و چین، حفظ روابط با آمریکا، ایفای نقش در بحران‌ها، نفوذ در قفقاز، آسیای مرکزی، بالکان، رقابت با ایران و عربستان، عضویت در سازمان‌های منطقه‌ای	منطقه‌ای / جهانی	دیپلماسی چندجانبه، میانجی‌گری، ائتلاف‌سازی
مهاجرت / جمعیت	مدیریت بحران پناهنجویان، استفاده از مهاجرت برای چانه‌زنی، اسکان مجدد در سوریه، اعطای تابعیت به مهاجران منتخب، کنترل مرزهای جنوبی	منطقه‌ای / جهانی	سیاست‌گذاری مهاجرتی، توافق با اروپا، کمک‌های بشردوستانه
فناوری	توسعه زیرساخت‌های دیجیتال، امنیت سایبری، دیپلماسی فناوری، هوش مصنوعی در دفاع، همکاری فضایی، توسعه صنایع نیمه‌هادی، اینترنت ملی	ملی / منطقه‌ای	فناوری بومی، همکاری بین‌المللی، سرمایه‌گذاری
هویت / ایدئولوژی	بازتعریف هویت ملی، تلفیق اسلام‌گرایی و ناسیونالیسم ترک، مقابله با سکولاریسم افراطی، الگوسازی برای کشورهای مسلمان، تقویت نقش رهبری اردوغان در جهان اسلام	ملی / منطقه‌ای	گفتمان‌سازی، آموزش، رسانه، نهادهای دینی
نظم جهانی / چندقطبی‌سازی	ایفای نقش در بازآفرینی نظم جهانی، مخالفت با سلطه غرب، حمایت از چندقطبی‌سازی، نزدیکی به بریکس، میانجی‌گری در منازعات بین‌المللی	جهانی	دیپلماسی کلان، مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی

منبع: یافته‌های تحقیق و (Aydin & other, 2025: 8-14).

۴-۱- نهادهای صلح و بازتعریف ترتیبات امنیتی منطقه‌ای

نیات ترکیه در زمینه برقراری صلح و امنیت منطقه‌ای را می‌توان بخشی از تلاش این کشور برای تثبیت جایگاه خود به‌عنوان یک بازیگر نظم‌ساز منطقه‌ای دانست؛ نیتی که در قالب رویکرد «عمل‌گرایی مصلحت‌محور» ترکیه و چارچوب نظری «خودمختاری راهبردی»^۱ قابل تحلیل است

^۱. Strategic Autonomy

(Sen, 2024: 36-37). این رویکرد که در دوران پس از بیداری اسلامی و خلأ قدرت ناشی از عقب‌نشینی تدریجی آمریکا از خاورمیانه تشدید شده است، ترکیه را به سمت ایفای نقش میانجی‌گر، مذاکره‌کننده و موازنه‌گر در بحران‌های منطقه‌ای سوق داده است. از نگاه نظریه‌های روابط بین‌الملل، این نوع کنش را می‌توان در چارچوب نظریه‌های رئالیسم تدافعی و رهیافت «موازنه نفوذ»^۱ تحلیل کرد. در همین راستا، نیت صلح‌سازی ترکیه سه پیامد عمده برای جمهوری اسلامی ایران دارد:

۴-۱-۱- رقابت بر سر گفتمان نظم مشروع در منطقه

هر دو کشور ایران و ترکیه تلاش دارند مدلی مشروع برای نظم منطقه‌ای ارائه دهند. در حالی که ایران بیشتر بر گفتمان «مقاومت، استقلال از غرب و هویت بومی» تأکید دارد، ترکیه با ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی و فرهنگی در پی ایجاد تصویری از خود به عنوان قدرتی میانه و صلح‌طلب و حلال بحران‌هاست. این «رقابت گفتمانی»^۲ در سطح نرم‌افزاری سیاست خارجی، یکی از بسترهای شکل‌گیری موازنه هویتی در سیاست منطقه‌ای میان دو کشور است (Azizi & Isachenko, 2023: 6).

۴-۱-۲- واگرایی در اهداف نهادی و ترتیبات امنیتی

اگرچه هر دو کشور ظاهراً خواهان ثبات هستند، اما رویکرد ترکیه عمدتاً مبتنی بر تعاملات چندجانبه با نهادهای غربی، ناتو و شرکای منطقه‌ای مانند قطر و آذربایجان است، در حالی که ایران بر محور مقاومت، اتحادهای غیردولتی و تقابل با ساختارهای مداخله‌گر غربی تأکید دارد. این تفاوت راهبردی، به‌ویژه در بحران‌هایی چون سوریه، قفقاز یا یمن، به واگرایی در اهداف نهادی و امنیتی منجر شده است. ترکیه نظم مطلوب خود را در قالب صلح مبتنی بر نفوذ و استقرار هژمونی نرم تعریف می‌کند، در حالی که ایران صلح را در بستر بازدارندگی محور مقاومت و تعادل در برابر فشار غرب می‌فهمد. اقدامات ایران در برابر راهبردهای ترکیه، در حوزه امنیتی و مقاومت منطقه‌ای، توانسته‌اند بخشی از موازنه قدرت را حفظ کنند؛ اما در حوزه‌های دیپلماسی چندجانبه، مشروعیت نرم و روایت‌سازی تمدنی با چالش‌هایی مواجه‌اند. تصویر توسعه‌محور و انسان‌گرای ترکیه، به‌ویژه در نهادهای بین‌المللی و رسانه‌های جهانی توانسته است بخشی از فضای معنایی منطقه را به خود اختصاص دهد.

۴-۱-۳- الزام به بازتعریف نیات راهبردی ایران

راهبرد ترکیه در صلح‌سازی منطقه‌ای که در قالب میانجی‌گری فعال، دیپلماسی چندجانبه و نهادسازی امنیتی دنبال می‌شود، از منظر جمهوری اسلامی ایران واجد پیامدهای ساختاری و هویتی

^۱. Balance of Influence

^۲. Discursive Rivalry

است که ایران را ناگزیر به بازتعریف نیت راهبردی خود در سطوح مختلف کرده است. این بازتعریف نه تنها واکنشی به تغییرات محیطی، بلکه تلاشی برای حفظ موقعیت ژئوپلیتیکی، موازنه‌سازی هویتی و مقابله با هژمونی نرم ترکیه در منطقه است. در برابر نیت ترکیه برای صلح‌سازی، ایران ناگزیر است در نیت راهبردی خود بازنگری‌هایی اعمال کند؛ موارد زیر از جمله نیاتی است که جمهوری اسلامی ایران متأثر از راهبرد صلح‌سازی ترکیه، ناگزیر از تغییر در آن‌ها شده است.

(۱) موازنه‌سازی هویتی و امنیتی: در چارچوب نظریه موازنه تهدید^۱ و موازنه هویتی^۲، ایران در برابر گسترش نفوذ ترکیه در حوزه‌های تمدنی و امنیتی، به دنبال تقویت پیوندهای راهبردی با بازیگران همسو است. این راهبرد شامل تعمیق روابط با قدرت‌های اوراسیایی مانند روسیه و چین، به‌عنوان وزنه‌های موازنه‌ساز در برابر نفوذ ترکیه در قفقاز، آسیای مرکزی و خاورمیانه است؛ تقویت محور مقاومت از طریق حمایت از بازیگران غیردولتی مانند حزب الله، حشدالشعبی و انصارالله، به‌منظور حفظ عمق راهبردی و مقابله با گفتمان صلح‌گرای ترکیه؛ هم‌سویی با ارمنستان در واکنش به پروژه‌هایی چون کریدور زنگزور^۳ که موقعیت ژئوپلیتیکی ایران را تهدید می‌کند و مواردی از این دست می‌باشد (Azizi & Isachenko, 2023: 3-5).

(۲) بازی هوشمند در ترتیبات چندجانبه: راهبرد ترکیه در زمینه صلح‌سازی منطقه‌ای که با میانجی‌گری فعال، تلاش برای نهاده‌سازی ترتیبات امنیتی و ایفای نقش هژمونیک نرم همراه است، از منظر جمهوری اسلامی ایران نه تنها یک اقدام همکاری‌جویانه نیست، بلکه نوعی چالش ساختاری تلقی می‌شود که مستلزم بازتعریف چندلایه در نیت راهبردی ایران است. این بازتعریف در چارچوب نظریه‌های موازنه تهدید و نهادگرایی منطقه‌محور قابل تحلیل بوده و در سطوح مختلف کنش راهبردی ایران قابل مشاهده است (Dalay & Vakil, 2024). در سطح نخست، ایران به دنبال اعمال موازنه‌سازی هویتی و امنیتی با تقویت پیوندهای راهبردی با بازیگران همسو چون روسیه، چین و ارمنستان و همچنین بازیگران غیردولتی محور مقاومت است؛ هدف اصلی این سطح، مقابله با گسترش گفتمان صلح‌گرای ترکیه در مناطق ژئوپلیتیکی حساس چون قفقاز، شامات و آسیای مرکزی است (Azizi & Isachenko, 2023: 6). به موازات آن، ایران در حال بازی هوشمند در ترتیبات چندجانبه منطقه‌ای است تا از انحصار نهادسازی توسط ترکیه جلوگیری کند (Namli &

1. Balance of Threat

2. Identity Balancing

3. Zangezur Corridor

(Farasin, 2020: 8-130). در سطح نرم‌افزاری تر، ایران اقدام به ظرفیت‌سازی غیرمستقیم منطقه‌ای کرده است تا از انحصار گفتمان صلح توسط ترکیه جلوگیری کرده و تصویر خود را در افکار عمومی بازسازی کند. ابزارهای مورد استفاده در این سطح شامل دیپلماسی فرهنگی، رسانه‌ای و تعاملات تمدنی در محیط پیرامونی است که به ایران امکان می‌دهد در رقابت نرم با ترکیه، به‌عنوان یک کنشگر اخلاق‌محور ظاهر شود (Gasparetto, 2023: 138). این واکنش چندسطحی نشان‌دهنده تحول در ماهیت نیات راهبردی ایران است؛ به‌گونه‌ای که رفتار تهران از سطح هم‌پوشانی گفتمانی با ترکیه به سمت رقابت ساختاری در نظم‌سازی منطقه‌ای حرکت کرده است.

۴-۲- نهادینه کردن روابط خارجی

یکی از ارکان کلیدی سیاست خارجی ترکیه در دهه‌های اخیر، نهادینه‌سازی روابط خارجی بوده است؛ راهبردی که با هدف تثبیت تعاملات پایدار، ساختاریافته و چندلایه با بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای دنبال می‌شود. این راهبرد در چارچوب چشم‌انداز «قرن ترکیه»^۱ و با هدف ارتقای جایگاه آنکارا به‌عنوان یک بازیگر نظم‌ساز منطقه‌ای و جهانی تعریف شده است (Ministry of Foreign Affairs of Turkey, 2024). از منظر نظری، نهادینه‌سازی روابط خارجی ترکیه را می‌توان در چارچوب رهیافت‌های نهادگرایی نئولبرال و سازه‌نگاری نهادی تحلیل کرد. در این چارچوب، ترکیه با بهره‌گیری از ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی در پی ایجاد ترتیبات نهادی پایدار با کشورهای همسایه، جهان ترک و قدرت‌های نوظهور است. این فرایند شامل موارد زیر است:

توسعه سازوکارهای همکاری دوجانبه و چندجانبه مانند شوراهای عالی همکاری، نشست‌های بین‌دولتی و ابتکارات منطقه‌ای، ایجاد و تقویت نهادهای منطقه‌ای نظیر سازمان کشورهای ترک (OTS)^۲، سازمان همکاری اقتصادی (ECO)^۳ و سازمان همکاری دریای سیاه (BSEC)^۴ و همچنین گسترش شبکه دیپلماتیک جهانی که ترکیه را به سومین کشور دارای بیشترین نمایندگی دیپلماتیک در جهان تبدیل کرده است (Insight Turkey, 2023: 11-12). نهادینه‌سازی روابط خارجی در سیاست ترکیه نه تنها ابزاری برای افزایش پیش‌بینی‌پذیری و کاهش هزینه‌های تعاملات بین‌المللی است، بلکه بستری را برای تثبیت نفوذ نرم، تقویت مشروعیت بین‌المللی و ارتقای ظرفیت چانه‌زنی

^۱. چشم‌انداز «قرن ترکیه» چارچوب جدید سیاست خارجی ترکیه در آغاز صدمین سال تأسیس جمهوری (۲۰۲۳) است که بر اصولی چون دیپلماسی انسانی، چندجانبه‌گرایی مؤثر و نظم‌سازی منطقه‌ای تأکید دارد.

^۲. Organization of Turkic States

^۳. Economic Cooperation Organization

^۴. Black Sea Economic Cooperation

راهبردی نیز فراهم می‌سازد. این راهبرد به‌ویژه در روابط ترکیه با کشورهای آسیای مرکزی، قفقاز جنوبی، بالکان، آفریقا و خاورمیانه نمود یافته است (Kocatepe, 2025: 28).

نهادینه‌سازی روابط خارجی در سیاست خارجی ترکیه را می‌توان به‌عنوان تلاشی برای تبدیل روابط دوجانبه به ترتیبات پایدار چندجانبه و حرکت از دیپلماسی شخص‌محور به دیپلماسی ساختارمحور تحلیل کرد؛ راهبردی که در خدمت اهداف کلان ترکیه برای ایفای نقش فعال در نظم منطقه‌ای و جهانی است. راهبرد ترکیه در نهادینه‌سازی روابط خارجی، به‌رغم ظاهر همکاری‌جویانه‌اش از منظر جمهوری اسلامی ایران دارای پیامدهای راهبردی چندلایه است که بر نیات ایران در سطح منطقه‌ای تأثیرگذار بوده است. این سیاست همچنین با تکیه بر نهادهایی چون سازمان کشورهای ترک (OTS)، سازمان همکاری اقتصادی (ECO) و سازمان همکاری دریای سیاه (BSEC) در پی ایجاد چارچوب‌های رسمی برای پیوندهای فرهنگی، اقتصادی و امنیتی است؛ چارچوب‌هایی که موجب مشروعیت‌سازی منطقه‌ای نقش ترکیه و تبدیل تعاملات سیاسی به ترتیبات نهادینه می‌شود. از این منظر، نهادینه‌سازی نه تنها ابزار تقویت دیپلماسی عمومی ترکیه است، بلکه سازوکاری برای شکل‌دهی به هندسه قدرت منطقه‌ای بر اساس مزیت‌های نرم و هویتی تلقی می‌شود. به‌هرحال، نیات ترکیه در نهادینه‌سازی روابط خارجی تأثیرات راهبردی عمیقی بر جمهوری اسلامی ایران داشته است. موارد زیر از جمله این تأثیرات محسوب می‌گردند.

۴-۲-۱- رقابت بر سر نظم‌سازی منطقه‌ای

در چارچوب نظریه «نظم‌سازی هژمونیک»^۱ می‌توان راهبرد نهادینه‌سازی روابط خارجی ترکیه را به‌عنوان تلاشی برای تثبیت نقش آنکارا در معماری ترتیبات منطقه‌ای تحلیل کرد؛ این سیاست پس از تحولات سوریه و سقوط اسد و همچنین جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل، نمود بیشتری یافته است. این راهبرد به‌ویژه در آسیای مرکزی، قفقاز جنوبی، بالکان و خاورمیانه با هدف مشروعیت‌سازی نقش ترکیه و تقویت نفوذ نرم آن دنبال می‌شود (Kahveci & Bonnenfant, 2023: 200). از منظر جمهوری اسلامی ایران، این روند با نیات راهبردی تهران برای حفظ محور مقاومت، مقابله با نفوذ غرب و تثبیت موقعیت ژئوپلیتیکی در تعارض قرار دارد. در واکنش به این تحول، ایران ناگزیر شده است راهبردهای موازنه‌ساز خود را در سطوح مختلف تقویت کند. در سطح کلان، تعمیق همکاری‌های راهبردی با قدرت‌های غیرغربی مانند روسیه و چین، به‌عنوان کشتگران ضدنظم غرب‌محور، در دستور کار قرار گرفته است. این همکاری‌ها نه تنها در حوزه‌های امنیتی و انرژی، بلکه در قالب ترتیبات چندجانبه مانند سازمان همکاری شانگهای نیز دنبال می‌شود؛ نهادی که ایران

^۱. Hegemonic Order Theory

با عضویت رسمی در آن، در پی موازنه‌سازی نهادی در برابر نهادهای ترکیه‌محور و غرب‌محور بوده است (Azizi, Golmohammadi & Vazirian, 2020: 158). این واکنش ایران را می‌توان در چارچوب نظریه «نهادگرایی تهاجمی»^۱ تحلیل کرد؛ جایی که تهران با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادی موجود، در پی بازتعریف موقعیت منطقه‌ای خود و جلوگیری از انحصار گفتمان نظم‌سازی ترکیه‌محور است. در این مسیر، ایران تلاش دارد با تبدیل روابط شخص‌محور به ساختارمحور و با ایجاد ترتیبات بلندمدت امنیتی و اقتصادی، از حاشیه‌نشینی در نظم منطقه‌ای جلوگیری کند و نقش خود را به‌عنوان کنشگر موازنه‌ساز تثبیت نماید (Azizi & Isachenko, 2023).

۴-۲-۲- تضعیف نقش ایران در ترتیبات منطقه‌ای

در چارچوب «رقابت گفتمانی»، می‌توان راهبرد ترکیه در نهادینه‌سازی روابط خارجی را به‌عنوان ابزاری برای بازتعریف ترتیبات منطقه‌ای بدون مشارکت ایران تحلیل کرد. ترکیه با بهره‌گیری از نهادهایی چون سازمان کشورهای ترک (OTS)، (TURKPA)^۲، (TURKSOY)^۳ و آکادمی ترک^۴، در حال ایجاد معماری نهادی جدیدی در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی است که بر پایه اشتراکات زبانی، فرهنگی و تاریخی بنا شده و به‌طور ضمنی ایران را از معادلات منطقه‌ای کنار می‌گذارد (Purtaş, 2025: 114-115). این روند نه تنها موجب کاهش نقش ایران در ترتیبات چندجانبه منطقه‌ای شده، بلکه تهران را به بازنگری در نیات راهبردی خود برای حفظ نفوذ در حوزه‌های پیرامونی سوق داده است. در واکنش، ایران تلاش کرده است با تقویت روابط دوجانبه با کشورهای منطقه، توسعه دیپلماسی اقتصادی و مشارکت فعال‌تر در نهادهای جایگزین مانند سازمان همکاری شانگهای (SCO)، از حاشیه‌نشینی در نظم منطقه‌ای جلوگیری کند (Boltuc, 2022).

۴-۲-۳- افزایش فشار برای نهادینه‌سازی متقابل

در واکنش به راهبرد نهادینه‌سازی روابط خارجی ترکیه، جمهوری اسلامی ایران نیز به‌طور فزاینده‌ای به سمت ارتقای ساختار روابط خارجی خود حرکت کرده است؛ تحولی که می‌توان آن را در چارچوب نظریه «رقابت هژمونیک منطقه‌ای» تحلیل کرد. ایران با درک پیامدهای راهبردی

^۱. Aggressive Institutionalism

^۲. (TURKPA) مخفف Parliamentary Assembly of Turkic States است؛ نهاد بین‌المللی همکاری میان پارلمان‌های

کشورهای ترک‌زبان که در سال ۲۰۰۸ تأسیس شده و دبیرخانه آن در باکو، جمهوری آذربایجان قرار دارد.

^۳. (TURKSOY) مخفف International Organization of Turkic Culture است؛ یک سازمان فرهنگی بین‌المللی که در سال ۱۹۹۳ تأسیس شده و مقر آن در آنکارا قرار دارد. این نهاد با هدف تقویت همکاری‌های فرهنگی و هنری میان کشورهای ترک‌زبان شکل گرفته است.

^۴. آکادمی ترک (Turkic Academy)، یک نهاد علمی و پژوهشی بین‌المللی است که در سال ۲۰۱۲ با حمایت

کشورهای ترک‌زبان تأسیس شد. هدف اصلی آن تحقیق علمی پیرامون تاریخ ترک است.

نهادسازی ترکیه در آسیای مرکزی، قفقاز و خاورمیانه، تلاش کرده است از طریق نهادینه‌سازی متقابل، جایگاه منطقه‌ای خود را حفظ و تقویت کند. این تحول نه تنها در سطح گفتمان سیاست خارجی، بلکه در سطح عملیاتی نیز قابل مشاهده است؛ جایی که ایران با عبور از دیپلماسی شخص محور، به سوی دیپلماسی ساختارمحور و ترتیبات پایدار چندجانبه حرکت کرده است.

در این چارچوب، دیپلماسی اقتصادی ایران با همسایگان به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی نهادینه‌سازی روابط خارجی مطرح شده است. این دیپلماسی با هدف ایجاد وابستگی‌های متقابل اقتصادی، افزایش پیوندهای تجاری و سرمایه‌گذاری و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای در حوزه انرژی، حمل‌ونقل و زیرساخت به کار گرفته شده است (Dehghani Firoozabadi & Salehi, 2022: 80). همچنین، ایران با ایجاد سازوکارهای همکاری بلندمدت با کشورهایی چون عراق، سوریه، افغانستان و جمهوری‌های آسیای مرکزی، در پی آن است که ترتیبات دوجانبه را به چارچوب‌های چندجانبه و نهادینه تبدیل کند؛ ترتیباتی که بتوانند در برابر تحولات ژئوپلیتیکی مقاومت کرده و منافع بلندمدت ایران را تضمین کنند.

در سطح امنیتی، تلاش ایران برای نهادینه‌سازی محور مقاومت در قالب ترتیبات امنیتی و اقتصادی چندجانبه، نشان دهنده حرکت به سوی «نهادسازی ایدئولوژیک» است؛ جایی که ایران با بهره‌گیری از پیوندهای گفتمانی، مذهبی و امنیتی در پی ایجاد بلوک‌های هم‌راستا با منافع راهبردی خود است. این رویکرد را می‌توان به عنوان تلاشی برای مقابله با نظم‌سازی ترکیه محور و غرب محور و همچنین برای بازتعریف هندسه قدرت منطقه‌ای به نفع ایران تلقی کرد.

۴-۳- تأثیر گسترش فضای رفاه در سیاست خارجی ترکیه بر نيات راهبردی

جمهوری ایران

مفهوم «رفاه‌آفرینی ژئوپلیتیکی» را می‌توان در چارچوب نظریه‌های نئولیبرالیسم نهادی و اقتصاد سیاسی بین‌الملل تحلیل کرد. در این دیدگاه، دولت‌ها با ایجاد ترتیبات اقتصادی پایدار، وابستگی متقابل را افزایش داده و از طریق رفاه، امنیت را بازتولید می‌کنند (Keohane & Nye, 2001). ترکیه نیز با بهره‌گیری از ابزارهای اقتصادی و زیرساختی، در پی تثبیت نقش خود به عنوان کنشگر نظم‌ساز در محیط پیرامونی است؛ رویکردی که با مفاهیم «دیپلماسی توسعه‌محور» و «امنیت از طریق رفاه» هم‌راستا است.

در چشم‌انداز سیاست خارجی ترکیه در چارچوب «قرن ترکیه»، گسترش فضای رفاه منطقه‌ای به عنوان یکی از اهداف بنیادین راهبردی مطرح شده است؛ راهبردی که نه تنها در اسناد رسمی وزارت امور خارجه ترکیه مورد تأکید قرار گرفته، بلکه در عمل نیز از طریق پروژه‌های زیرساختی،

انرژی‌محور و تجاری در حال تحقق است. این سیاست بر پایه مفاهیمی چون «دیپلماسی توسعه‌محور»، «همگرایی اقتصادی منطقه‌ای» و «امنیت از طریق رفاه» بنا شده و تلاش دارد با ایجاد ترتیبات پایدار اقتصادی، ترکیه را به‌عنوان کنشگر رفاه‌آفرین و نظم‌ساز در محیط پیرامونی تثبیت کند (Fidan, 2023: 14). در این چارچوب، ترکیه با بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل خود، پروژه‌هایی چون «کریدور میانی» در امتداد طرح کمربند و جاده چین، خطوط لوله انرژی (TANAP)^۱ و (BTC)^۲ و توسعه تجارت ترجیحی با کشورهای آسیای مرکزی، قفقاز، بالکان و آفریقا را به‌عنوان ابزارهای عملیاتی راهبرد رفاه‌سازی خود به‌کار گرفته است. این اقدامات نه تنها موجب افزایش وابستگی متقابل اقتصادی و کاهش هزینه‌های تعاملات منطقه‌ای شده‌اند، بلکه بستری برای مشروعیت‌سازی نقش ترکیه در نظم منطقه‌ای و تقویت نفوذ نرم آن فراهم ساخته‌اند (Kutlay & Onis, 2021: 1085).

از منظر جمهوری اسلامی ایران، این تحول راهبردی ترکیه، پیامدهای چندلایه‌ای برای نیات راهبردی تهران در محیط پیرامونی دارد. گسترش فضای رفاه توسط ترکیه، به‌ویژه در حوزه‌هایی که ایران نیز در آن‌ها دارای منافع ژئوپلیتیکی، فرهنگی و اقتصادی است، موجب شکل‌گیری نوعی رقابت ساختاری در نظم‌سازی منطقه‌ای شده است. این کشور که سیاست خارجی‌اش بر حفظ محور مقاومت، مقابله با نفوذ غرب و تثبیت موقعیت ژئوپلیتیکی در محیط پیرامونی استوار است، ناگزیر شده است راهبردهای خود را بازنگری کند و از طریق تقویت دیپلماسی اقتصادی، توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و مشارکت فعال‌تر در ترتیبات چندجانبه، از حاشیه‌نشینی در نظم رفاه‌محور ترکیه جلوگیری نماید (Golmohammadi & Markedonov, 2024: 174). در این میان، رقابت ایران و ترکیه در حوزه‌هایی چون آسیای مرکزی، قفقاز جنوبی و جهان اسلام از سطح رقابت ژئوپلیتیکی صرف فراتر رفته و به رقابت بر سر مدل‌های نظم‌سازی و رفاه‌آفرینی منطقه‌ای تبدیل شده است. ایران با درک این تحول، تلاش دارد با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی، اقتصادی و امنیتی خود، در برابر گفتمان رفاه‌محور ترکیه، گفتمان مقاومت‌محور خود را نهادینه کرده و از طریق ترتیبات اقتصادی و امنیتی جایگزین، نقش خود را در نظم منطقه‌ای بازتعریف کند. به‌عنوان مثال، ترتیبات بلندمدت همکاری امنیتی و اقتصادی با عراق، سوریه و لبنان، حمایت از بازیگران شبه‌دولتی همسو در فلسطین و یمن و تلاش برای اتصال گفتمان مقاومت به زیرساخت‌های منطقه‌ای مانند بندر چابهار و کریدور (INSTC)^۳، نمونه‌هایی از تلاش ایران برای ارائه مدل جایگزین در نظم منطقه‌ای

^۱. Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline

^۲. Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline

^۳. International North-South Transport Corridor

هستند (Lasserre, 2024: 119 & Alexeeva). این تقابل مفهومی میان نظم رفاه‌محور و نظم مقاومت‌محور، نشانگر گذار منازعه ایران و ترکیه از سطح رقابت ژئوپلیتیکی به رقابت بر سر معنا، هویت و قالب‌بندی نظم منطقه‌ای است؛ امری که در مطالعات اخیر روابط بین‌الملل با مفاهیمی نظیر «نهادگرایی هژمونیک»، «رقابت ساختاری نرم» و «نظم‌سازی متعارض»^۱ مورد تحلیل قرار گرفته است.

۴-۴- کمک به پیشبرد اهداف جهانی در سیاست خارجی ترکیه و تأثیر آن بر ایران

رقابت معنایی و نمادین میان دولت‌ها، در چارچوب نظریه سازه‌انگاری، به رقابت بر سر تعریف هویت، مشروعیت و روایت‌های نظم منطقه‌ای و جهانی اشاره دارد. در این دیدگاه، قدرت نه تنها در منابع مادی، بلکه در توانایی معناپردازی و شکل‌دهی به ادراکات جمعی نهفته است (Wendt, 1999; Barnett, 2014). دولت‌ها با بهره‌گیری از دیپلماسی عمومی، روایت‌های فرهنگی و نمادهای تمدنی، تلاش می‌کنند جایگاه خود را در نظم بین‌الملل تثبیت کرده و مشروعیت نرم خود را ارتقا دهند. در چارچوب چشم‌انداز «قرن ترکیه»، سیاست خارجی جمهوری ترکیه وارد مرحله‌ای از بازتعریف راهبردی شده است که هدف آن فراتر رفتن از منافع ملی صرف و تلاش برای ایفای نقش نظام‌ساز در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی است. این رویکرد تا پیش از سقوط اسد در سوریه و شروع جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل، برای ترکیه یک انتخاب محسوب می‌شد اما با شروع تحولات جدید، این مسئله به یک ضرورت گریزناپذیر بدل شد. ترکیه تلاش دارد با بهره‌گیری از دیپلماسی بشردوستانه، مشارکت فعال در نهادهای بین‌المللی و ابتکار در گفت‌وگوهای تمدنی، سهم بیشتری در «معناپردازی نظم جهانی» ایفا کند (Fidan, 2023: 23).

رویکرد انسان‌محور آنکارا در سیاست خارجی، به‌ویژه از طریق دیپلماسی بشردوستانه نمود ویژه‌ای یافته است. ترکیه با قرار گرفتن در فهرست بزرگ‌ترین اهداکنندگان کمک‌های بشردوستانه و توسعه‌ای طی دهه اخیر، می‌کوشد خود را به‌عنوان «قدرت اخلاقی مسئولیت‌پذیر» معرفی کند (Seysane & Tanriverdi, 2022: 171). میزبانی نخستین اجلاس جهانی بشردوستانه در استانبول در سال ۲۰۱۶ و فعالیت‌های چشمگیر آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (TİKA)، بخشی از تلاش‌های آنکارا برای تثبیت تصویری نرم‌افزارانه از نقش خویش در حل بحران‌های انسانی است (Fidan, 2023: 11-13).

از منظر نهادی، ترکیه با مشارکت فعال در سازمان‌هایی چون G20، گروه D-8، (MIKTA)^۲، سازمان همکاری اسلامی (OIC) و سازمان کشورهای ترک، در پی آن است که جایگاه خود را

^۱ Contested Order Formation

^۲ Mexico Indonesia Korea (South Korea) Turkey Australia

به‌عنوان یک «بازیگر میانه‌رو» در ساختارهای چندجانبه جهانی تثبیت کند و زمینه‌ساز اصلاحات ساختاری در حکمرانی بین‌المللی شود (Colakoglu, 2016: 56). از دیدگاه نظریه‌های رژیم‌های بین‌المللی، این رفتار نشانه‌ای از تلاش برای اعمال نفوذ از طریق نهادهای چندجانبه جهت تأمین منافع نرم و مشروعیت‌ساز است (Keohane, 1984: 66).

در سطح گفتمانی، مشارکت ترکیه در ابتکاراتی چون ائتلاف تمدن‌ها (UNAOC)^۱ و برگزاری نشست‌های سالانه «میانجی‌گری استانبول» را می‌توان به‌مثابه تلاش برای بازتعریف هویت فرهنگی در نظم جهانی دانست. این اقدامات با تأکید بر گفتمان‌های گفت‌وگوی تمدن‌ها، چندفرهنگی‌گرایی و مقابله با قطبی‌سازی دینی و فرهنگی، موجب تبدیل ترکیه به بازیگری فعال در تولید روایت‌های تمدنی جهانی شده است (Istanbul Mediation Conference, 2022). این نیات راهبردی ترکیه از منظر جمهوری اسلامی ایران، دارای پیامدهای چندلایه است که به سطح «رقابت گفتمانی» میان دو کشور در نظم منطقه‌ای و جهانی منتهی شده است.

نخست آن‌که، تلاش ترکیه برای تثبیت جایگاه خود به‌عنوان قدرت نرم اخلاق‌محور، چالشی برای ایران در حوزه مشروعیت معنایی و انسانی ایجاد کرده است. ایران که همواره خود را در قامت «مدافع مستضعفان» و «منتقد نظم سلطه‌گر» معرفی کرده، اکنون در مواجهه با تصویر توسعه‌محور و انسان‌گرای ترکیه، ناگزیر به بازنگری در مؤلفه‌های نرم‌افزاری سیاست خارجی خویش گردیده است (Golmohammadi & Markedonov, 2024: 169). دوم آن‌که، تفاوت در رویکرد به چندجانبه‌گرایی موجب واگرایی فزاینده در اهداف راهبردی دو کشور شده است. ترکیه با گرایش به اصلاح درون‌ساختاری نهادهای بین‌المللی، بر مشارکت و تعامل سازنده تأکید دارد؛ حال آنکه ایران با نگاه نقادانه و گاه تقابلی، مسیر مقاومت و تأسیس نهادهای جایگزین را در پیش گرفته است. این تفاوت در رویکرد منجر به افزایش شکاف بین دو کشور در فهم و قالب‌بندی نظم جهانی شده است (Aydın-Duzgit & Zarakol, 2025: 261–263).

در نهایت، اقدامات ترکیه در دیپلماسی عمومی و فرهنگی، به‌ویژه از طریق رسانه‌های بین‌المللی، کمک‌های بشردوستانه و ابزارهای فرهنگی، موجب افزایش فشار بر جمهوری اسلامی ایران برای ارتقای ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی خود شده است. ایران در تلاش است تا با تقویت روایت‌های فرهنگی، رسانه‌ای و تمدنی خاص خود، جایگاهش را در رقابت نرم‌افزاری منطقه‌ای و جهانی حفظ و احیاناً ارتقا دهد (Dal & Kursun, 2016: 50). بدین ترتیب، رقابت راهبردی ایران و ترکیه دیگر منحصر به بُعد ژئوپلیتیکی نیست، بلکه به سطح تقابل معنایی، هویتی و روایت‌پردازانه در ساختار نظم

^۱. United Nations Alliance of Civilizations

منطقه‌ای و جهانی ارتقا یافته است. این تقابل نه تنها بر تعاملات دوجانبه تأثیرگذار است، بلکه می‌تواند الگوی شکل‌دهی به آینده نظم منطقه‌ای در غرب آسیا و پیرامون آن را دستخوش تحولات بنیادین نماید.

۵- بازتعریف راهبردهای منطقه‌ای ترکیه در پی جنگ ۱۲ روزه ایران و

اسرائیل

جنگ ۱۲ روزه میان جمهوری اسلامی ایران و رژیم اسرائیل در سال ۲۰۲۵، به‌عنوان یک رخداد ژئوپلیتیکی بی‌سابقه، موجب بازآرایی معادلات راهبردی منطقه‌ای شد و ترکیه نیز به‌عنوان یکی از بازیگران کلیدی غرب آسیا، ناگزیر به بازتعریف بخشی از نیات راهبردی خود گردید. ترکیه که در سال‌های اخیر تلاش کرده است نقش خود را از یک قدرت میانه به یک بازیگر نظم‌ساز منطقه‌ای ارتقا دهد، در مواجهه با جنگ ایران و اسرائیل از اتخاذ موضع تقابلی با ایران اجتناب کرد و به‌جای آن، سیاست موازنه‌گر فعال را در پیش گرفت. این رفتار، بازتابی از تحول در هویت دولتی ترکیه در دوران حزب عدالت و توسعه (AKP) است؛ تحولی که در مطالعات اخیر نیز به‌عنوان عامل کلیدی در تغییر روابط ترکیه و اسرائیل شناسایی شده است (Muminov, 2025). ترکیه ضمن ابراز نگرانی از حملات اسرائیل، از محکومیت صریح آن خودداری کرد و تلاش کرد نقش میانجی‌گر منطقه‌ای را ایفا کند. این موضع، نشان‌دهنده تلاش آنکارا برای حفظ تصویر خود به‌عنوان بازیگری متوازن در مجموعه امنیتی منطقه‌ای است.

در سطح راهبردی، ترکیه از محدود شدن ظرفیت‌های هسته‌ای ایران استقبال کرد، اما هم‌زمان از برتری نظامی مطلق اسرائیل در منطقه ابراز نگرانی نمود؛ به‌ویژه در زمینه تسلط هوایی و حملات دقیق. این دوگانگی ترکیه را به‌سمت تقویت توان دفاعی و بازدارندگی منطقه‌ای سوق داد؛ ازجمله در حوزه‌های پدافند هوایی و همکاری‌های نظامی با کشورهای ترک‌زبان آسیای مرکزی. از منظر امنیتی، ترکیه نگران بود که فروپاشی احتمالی حکومت ایران موجب بی‌ثباتی در مرزهای شرقی‌اش شود. این نگرانی شامل موج احتمالی مهاجران، فعال‌شدن گروه‌های شبه‌نظامی مانند پژاک و خلأ قدرت در مناطق مرزی بود که می‌توانست تهدیدی برای امنیت داخلی ترکیه تلقی شود (Tahririeh, 2025). بنابراین، ترکیه در نیات راهبردی خود، ضمن حفظ مخالفت با برنامه هسته‌ای ایران از هرگونه اقدام نظامی که منجر به فروپاشی حکومت ایران شود فاصله گرفت. در سطح ژئواکونومیک نیز، ترکیه تلاش کرد از فضای بحران بهره‌برداری کند و پروژه‌هایی مانند کریدور زنگزور را با حمایت ضمنی بازیگران غربی و منطقه‌ای پیش ببرد؛ در حالی که ایران درگیر پیامدهای جنگ بود. این رفتار

نشان‌دهنده تلاش ترکیه برای تثبیت موقعیت خود به عنوان هاب ترانزیتی و انرژی در منطقه و بهره‌برداری از خلأ راهبردی ایران در قفقاز جنوبی است.

در مجموع، جنگ ۱۲ روزه موجب شد ترکیه نیات راهبردی خود را در سه محور بازتعریف کند:

- امنیت منطقه‌ای: تقویت بازدارندگی و اجتناب از درگیری مستقیم با ایران
- هویت سیاسی: حفظ تصویر متوازن و اسلامی در برابر افکار عمومی منطقه
- فرصت‌طلبی ژئواکونومیک: پیشبرد پروژه‌های ترانزیتی و نفوذ در قفقاز

این بازتعریف به نوبه خود، واکنش‌های ساختاری در نیات راهبردی جمهوری اسلامی ایران در پی داشت؛ از جمله تأکید بر استقلال راهبردی، تنوع‌بخشی به هم‌پیمانی‌ها و ارتقای حضور دیپلماتیک در نهادهای منطقه‌ای. در واکنش به بازتعریف راهبردی ترکیه پس از جنگ ۱۲ روزه، جمهوری اسلامی ایران نیز مجموعه‌ای از اقدامات ساختاری را در دستور کار قرار داد. در حوزه امنیتی، ایران با برگزاری رزمایش مشترک با سوریه و عراق، تقویت سامانه‌های پدافند هوایی در مناطق غربی و هشدارهای دیپلماتیک نسبت به تغییرات ژئوپلیتیکی قفقاز جنوبی، تلاش کرد موازنه‌سازی منطقه‌ای را حفظ کند. در حوزه دیپلماسی، اعزام هیئت‌های رسمی به ارمنستان، گرجستان و روسیه و تقویت همکاری با سازمان همکاری شانگهای، نشان‌دهنده تلاش ایران برای مقابله با نفوذ فزاینده ترکیه در نهادهای منطقه‌ای بود. همچنین در سطح ژئواکونومیک، ایران با اعلام طرح جایگزین کریدور شرق - غرب و توسعه بندر چابهار، کوشید خلأ راهبردی ناشی از جنگ را با ابتکارهای ترانزیتی جبران کند. این اقدامات، هرچند در کوتاه‌مدت توانسته‌اند بخشی از توازن راهبردی را حفظ کنند اما در بلندمدت نیازمند بازآرایی در ظرفیت‌های نرم‌افزاری، دیپلماسی عمومی و روایت‌سازی تمدنی هستند تا بتوانند در برابر تصویر متوازن و فرصت‌طلبانه ترکیه، جایگاه ایران را در نظم منطقه‌ای تثبیت کنند.

نتیجه‌گیری

تحلیل نیات راهبردی ترکیه در چارچوب چشم‌انداز «قرن ترکیه» نشان می‌دهد که سیاست خارجی این کشور از سطح واکنشی و منافع ملی صرف، به راهبردی فعال و چندلایه در جهت نظم‌سازی منطقه‌ای و مشارکت در بازتعریف قواعد حکمرانی جهانی ارتقا یافته است. ترکیه با بهره‌گیری هم‌زمان از ابزارهای سخت، شامل نظامی و امنیتی و نرم شامل دیپلماسی فرهنگی، کمک‌های بشردوستانه و نهادسازی چندجانبه در پی تثبیت جایگاه خود به عنوان قدرتی میانه‌رو، مسئولیت‌پذیر و نظم‌ساز در محیط پیرامونی است. این تحول، ضمن تقویت وزن ژئوپلیتیکی ترکیه، موجب تولید

گفتمان‌های جدید درباره امنیت، توسعه، هویت و معنا در نظم منطقه‌ای و جهانی شده است. در برابر این تحول، جمهوری اسلامی ایران با درک تغییر ماهیت تعاملات منطقه‌ای و ظهور مفاهیم جدید در سیاست خارجی ترکیه، ناگزیر به بازتعریف نیات راهبردی خود در سطوح مختلف شده است. رقابت ایران و ترکیه اکنون از سطح سنتی ژئوپلیتیک فراتر رفته و به «رقابت ساختاری نرم» در قالب گفتمان، نهادسازی و رفاه‌آفرینی بدل گشته است؛ رقابتی که می‌توان آن را در چارچوب نظریه‌های «موازنه تهدید»، «نهادگرایی هژمونیک»، «رقابت معنایی» و «نظم‌سازی متعارض» تحلیل کرد.

سیاست خارجی ترکیه، با تأکید بر دیپلماسی توسعه‌محور، گسترش ترتیبات چندجانبه و معنادرزی جدید از نظم، فضایی را ایجاد کرده است که ایران برای حفظ جایگاه منطقه‌ای خود ناگزیر از کشمیری چندبعدی در سطوح هویتی، نهادی، اقتصادی و فرهنگی است. تلاش ایران برای موازنه‌سازی از طریق هم‌گرایی با قدرت‌های اوراسیایی، تقویت دیپلماسی عمومی و نهادینه‌سازی جایگاه خود در ترتیبات منطقه‌ای، نشان دهنده تحول در رفتار راهبردی تهران در مواجهه با صعود نرم ترکیه است.

سقوط اسد در سوریه و متعاقب آن جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل، آینده نیات راهبردی ترکیه را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد. نگرانی‌های امنیتی ناشی از اقدامات اسرائیل و همچنین تجهیز و ترغیب گروه‌های مخالف ترکیه ممکن است راهبردهای این کشور را از رقابت و مخالفت نسبی با ایران به سمت همکاری‌های امنیتی و همگرایی منطقه‌ای سوق دهد. در پایان، می‌توان گفت که آینده تعاملات ایران و ترکیه نه صرفاً در میدان رقابت قدرت، بلکه در عرصه مفهوم‌سازی نظم منطقه‌ای رقم خواهد خورد. فهم این رقابت در چارچوب‌های نظری جدید روابط بین‌الملل مانند رقابت بر سر معنا، هویت و روایت‌پردازی، می‌تواند مسیر مطالعات آینده را روشن‌تر کند و چارچوب تحلیلی مطلوبی برای پژوهش در سیاست خارجی منطقه‌ای ارائه دهد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله پیش‌رو فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

فهرست منابع

- Al Jazeera. (2025). What does Turkey's impatience with Israel mean? *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.net/opinions/2025/7/18/مذاایعنی-نفاد-صبر-ترکیا-تجاه-اسرائیل>
- Ataman, M. (2023). The century of Türkiye: A new foreign policy vision for building the Türkiye axis. *Insight Turkey*, 25(3), 73–96. <https://doi.org/10.25253/99.2023253.5>
- Aydın-Düzgüt, S., & Zarakol, A. (2025). Turkey and Iran in a fragmented global order. *International Affairs*, 101(2), 263–278.

- Aydın-Düzgüt, S., Kutlay, M., & Keyman, E. F. (2025). Strategic autonomy in Turkish foreign policy in an age of multipolarity: Lineages and contradictions of an idea. *International Politics*. <https://doi.org/10.1057/s41311-024-00638-w>
- Azizi, H., Golmohammadi, V., & Vazirian, A. H. (2020). Trump's "maximum pressure" and anti-containment in Iran's regional policy. *Digest of Middle East Studies*, 29(2), 150–166. <https://doi.org/10.1111/dome.12204>
- Azizi, H., & Isachenko, D. (2023). Turkey–Iran rivalry in the changing geopolitics of the South Caucasus (SWP Comment No. 49). *Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)*. <https://doi.org/10.18449/2023C49>
- Bakir, A. (2021). Mapping the rise of Turkey's hard power. *New Lines Institute*. <https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/regional-competition/mapping-the-rise-of-turkeys-hard-power/>
- Boltuc, S. (2022). Iran's interests and strategy in Central Asia. *SpecialEurasia Geopolitical Report*, 23(1). <https://www.specialeurasia.com/2022/09/07/iran-interests-central-asia/>
- Brand, C. G. (2010). *A model for the formulation of strategic intent based on a comparison of business and the military*. University of South Africa.
- Brulé, D., & Mintz, A. (2017). Foreign policy decision making: Evolution, models, and methods. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 1–22. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.185>
- Burgelman, R. A. (2002). Strategy as vector and the inertia of coevolutionary lock-in. *Administrative Science Quarterly*, 47(2), 325–357.
- Colakoglu, S. (2016). Turkey's middle power activism in multilateral settings. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 21(4), 27–56.
- Dal, E., & Kurşun, Z. (2016). Public diplomacy in Turkey and its global projection. *Turkish Journal of Politics*, 7(1), 45–68.
- Dalay, G., & Vakil, S. (2024). Evolving Turkey–Iran relations and implications for regional reordering. *Chatham House*. <https://www.cats-network.eu/projects/ongoing-projects/evolving-turkey-iran-relations-and-implications-for-regional-reordering>
- Dehghani Firoozabadi, S. J., & Salehi, M. (2022). Iran's economic diplomacy: Conditions and challenges. *Iranian Journal of Economic Research*, 27(1), 73–114. https://ijer.atu.ac.ir/article_2787_en.html
- Fidan, H. (2023). Turkish foreign policy at the turn of the "Century of Türkiye": Challenges, vision, objectives, and transformation. *Insight Turkey*, 25(3), 11–25. <https://doi.org/10.25253/99.2023253>
- Gasparetto, A. (2023). Emerging middle powers in the Middle East: Iran, Turkey and their struggle for regional hegemony. *ECPR*. Conference paper, 121–140.
- Golmohammadi, V., & Markedonov, S. M. (2024). How Iran perceives Turkey's rise in the South Caucasus. *Russia in Global Affairs*, 22(1), 152–175. <https://doi.org/10.31278/1810-6374-2024-22-1-152-175>
- Hamel, G., & Prahalad, C. K. (1989). Strategic intent. *Harvard Business Review*, May–June, No. 1.
- Insight Turkey. (2023). Turkish foreign policy at the turn of the Century of Türkiye: Challenges, vision, objectives, and transformation. *Insight Turkey*, 25(3), 7–18.
- Kahveci, H., & Kuzco Bonnenfant, I. (2023). Turkish foreign policy towards Central Asia: An unfolding of regionalism and soft power. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 12(2), 195–218. <https://doi.org/10.20991/allazimuth.1310530>
- Kardaş, Ş., Sinkaya, B., & Pehlivan Türk, B. (2025). Scope, drivers and manifestations of the realist turn in Turkish foreign policy: A case of delayed strategic adjustment. *Southeast European and Black Sea Studies*, 25(1), 11–30. <https://doi.org/10.1080/14683857.2025.2468552>
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2001). *Power and interdependence* (3rd ed.). Longman.
- Kocatepe, Ö. F. (2025). The Turkic world in Turkish foreign policy: Dynamics of institutionalization and the strategic dimension of bilateral relations. *SAVSAD: Journal of Defence and War Studies*, 35(1), 1–28. <https://doi.org/10.54078/savsad.1590537>

- Kutlay, M., & Öniş, Z. (2021). Turkish foreign policy in a post-western order: Strategic autonomy or new forms of dependence? *International Affairs*, 97(4), 1085–1104. <https://doi.org/10.1093/ia/iab094>
- Lasserre, F., & Alexeeva, O. V. (2024). The International North–South Transport Corridor (INSTC): An Iranian perspective on connectivity. *Revue internationale et stratégique*, 134(2), 43–55. <https://doi.org/10.3917/ris.134.0043>
- Maheshwari, R., & Agarwal, S. (2020). *Strategic management*. SBPD Publishing House of Indian.
- Ministry of Foreign Affairs of Türkiye. (2022). 8th İstanbul Mediation Conference: Spotlight on mediation in a changing peace landscape. *Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs*. <https://www.mfa.gov.tr/resolution-of-conflicts-and-mediation.en.mfa>
- Ministry of Foreign Affairs of Türkiye. (2024). *Foreign policy vision: Century of Türkiye*. Republic of Türkiye. [Policy document, unpaginated]
- Mintz, A., & DeRouen, K., Jr. (2010). *Understanding foreign policy decision making*. Cambridge University Press.
- Muminov, N. (2025). From allies to adversaries: The impact of identity change on Turkish–Israeli relations. *Domes*, 33(2). <https://doi.org/10.1111/dome.70003>
- Namli, K., & Farasin, F. (2020). Astana: The rise of a new alliance and its implications for international relations. In *The Syrian crisis* (pp. 123–144). Springer.
- Omrani, A., & Majdi, R. (2024). From soft power to hard power: The evolution of Turkey's foreign policy during the period of the Justice and Development Party towards the Middle East. *World Politics*, 13(4), 131–155. <https://doi.org/10.22124/wp.2024.22552.3043>
- Owens, D., & Khazanchi, D. (2018). From strategic intent to implementation: How information technology initiatives take shape in organizations. *Proceedings*.
- Republic of Türkiye. (2025). *National Security Policy Document (Red Book)*. Presidency of the Republic of Türkiye. <https://www.turkiyetoday.com/turkiye/what-is-red-book-turkiyes-recently-updated-national-security-policy-document-109917>
- Şeyşane, V., & Tanrıverdi, G. (2022). States as “Humanitarians”: The Turkish brand of humanitarian diplomacy. *Marmara University Journal of Political Science*, 10(1), 153–178. <https://doi.org/10.14782/marmarasbd.993408>
- Tahririeh. (2025, June 22). *Turkey's perspective on the 12-day Iran–Israel war*. *Tahririeh Media Review*. <https://www.tahririeh.com/news/32929>.